

Міністерство культури та інформаційної політики України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 7
від «20» грудня 2021 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«СОЛЬНИЙ СПІВ»
середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти
з театрального мистецтва початкового професійного спрямування,
клас музичного театру (мюзиклу)**

**Київ
2021**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «СОЛЬНИЙ СПІВ» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з театрального мистецтва початкового професійного спрямування, клас музичного театру (мюзиклу). Київ, 2021. 19 с.

Укладачі: **Хахаліна Л. П.**, викладач Київської дитячої академії мистецтв ім. М. І. Чембержі, спеціаліст вищої категорії, *координатор групи*;
Бендер Ю. О., викладач циклової комісії академічних хорових дисциплін Миколаївського фахового коледжу культури і мистецтв, спеціаліст вищої категорії;
Блаженко Г. О., викладач Школи мистецтв Деснянського району ім. М. Д. Леонтовича (м. Київ), спеціаліст першої категорії;
Леонтьєва Т. А., викладач предметно-циклової комісії «Спів» Харківського музичного фахового коледжу ім. Б. М. Лятошинського, спеціаліст вищої категорії.

Рецензенти: **Келебай Т. В.**, викладач Школи джазового та естрадного мистецтв, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;
Ляшенко Р. Д., заступник директора з виховної роботи, голова циклової комісії музично-теоретичних та хорових дисциплін Львівського фахового коледжу культури і мистецтв, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, художній керівник та диригент Львівського муніципального хору «Гомін».

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Сольний спів**» (далі – типова навчальна програма) розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовою освітньою програмою середнього (базового) початкової мистецької освіти з театрального мистецтва початкового професійного спрямування, клас музичного театру (мюзиклу) (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 р. № 562) містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів співу, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу в класі музичного театру (мюзиклу). Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на музично-виконавських традиціях і сучасних досягненнях національної, західноєвропейської та інших зарубіжних шкіл сольного співу та їх провідних представників (викладачів, виконавців), репертуарній спадщині різних епох та на науково-методичних матеріалах з охорони голосу та його збереження, на методиках практичного засвоєння навичок з постановки дитячого голосу.

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Сольний спів**». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня/учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, комплекс художньо-педагогічних технологій та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу. Також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання шляхом перерозподілу нормативного змісту навчання та зміни послідовності викладення навчального матеріалу дисципліни за модулями, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначені типовою навчальною програмою.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на формування в учнів базових навичок володіння голосовим апаратом, на виявлення та розвиток творчого потенціалу учня/учениці; на володіння чіткою дикцією, вокальною опорою та диханням, на набуття базових практичних компетентностей, розвиток емоційності та музикальності під час виконання вокальних творів; на вміння творчо застосовувати набуті навички в акторській діяльності на навчальній сцені, на мотивацію подальшого навчання на поглибленому підрівні початкової мистецької освіти (за наявності) та в закладах фахової передвищої мистецької освіти.

Освітній процес з навчальної дисципліни «**Сольний спів**» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою занять є *індивідуальний урок*.

Навчання проводиться за *модулями*. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною

програмою розраховано на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний нормативний обсяг часу на опанування програми, що становить для 1 – 5 років навчання – 70 год. на рік (2 год. на тиждень).

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного/кожної учня/учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі **загальну кількість навчальних годин** рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на: поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмінь учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня/учениці; повторення/закріплення пройденого матеріалу; репетиції та підготовку до контрольних заходів та/або публічних виступів; планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо); відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня/учениці тощо).

Навчальний репертуар з навчальної дисципліни «Сольний спів» формується викладачем самостійно з урахуванням індивідуальних здібностей та розвитку учнів.

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного та підсумкового** контролю.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль); за підсумками кожного модуля (модульний контроль). Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, прослуховувань, заліків, у тому числі технічних. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми.

Підсумковий річний контроль здійснюється після завершення кожного року навчання у формі річного контрольного заходу, який включає результати навчання за типовою навчальною програмою.

Наприкінці п'ятого (випускного) року навчання проводиться **підсумковий контроль** за результатами опанування типової навчальної програми у формі публічного виступу.

Навчальний репертуар з навчальної дисципліни «Сольний спів» формується викладачем самостійно з урахуванням індивідуальних здібностей та рівня розвитку виконавської майстерності учнів. Програму кожного заходу **поточного та підсумкового контролю** слід складати з різностильових творів різних епох: обробок народних пісень і танців, творів композиторів доби Ренесансу або Бароко, Класицизму або Романтизму, сучасних українських та зарубіжних композиторів.

Оцінювання рівня досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання шляхом виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних

досягнень учня/учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання.

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їхніх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; воно не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів та не залежить від складності опанованого репертуару, темпу набуття компетентностей тощо. Оцінювання в процесі **підсумкового контролю** здійснюється за результатами опанування типової навчальної програми в повному обсязі та передбачає перевірку набутих фахових компетентностей за показниками, що відповідають нормативним результатам навчання, визначеним типовою навчальною програмою.

Під час **підсумкового іспиту** оцінюються всі компоненти навчального матеріалу: володіння певним рівнем виконавської техніки, відтворення характеру та художнього образу музичного твору із застосуванням визначених засобів музичної виразності, зовнішній сценічний, концертний вигляд, майстерність виконання поставленої задачі на рівні свого віку із врахуванням індивідуальних можливостей кожного/кожної учня/учениці.

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Перший рік навчання. Завдання: ознайомлення з будовою голосового апарату та його функціями, з правилами охорони голосу та його гігієною; опанування співацької постави та вірної вокальної позиції – вільне та чисте звучання в межах діапазону учня/учениці; оволодіння основними навичками вокального дихання; отримання слухового уявлення про еталон звучання співацького голосу; вдосконалення чистоти інтонації під час співу; розвиток чіткої дикції та артикуляції під час виконання вокальних творів; формування основ виконавської культури на сцені.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. <i>Початкові відомості про процес голосоутворення</i>	Основні правила гігієни та охорони голосу. Еталон звучання. Співацька постава.	35	Дотримується основних правил охорони та гігієни голосу. Отримує чітко сформоване слухове уявлення про еталон звучання співацького голосу, розуміє та виконує прості задачі, поставлені викладачем на занятті. Демонструє та систематично контролює положення корпусу, голови під час співу. Контролює свободу нижньої щелепи.

	<p>Примарна зона звучання.</p> <p>Основні принципи вокального дихання.</p>		<p>Володіє початковими навичками співу в примарній зоні звучання голосу.</p> <p>Застосовує під час виконання вокальних творів та окремих вправ на занятті правильний вокальний вдих, затримку та раціональний видих.</p>
<p>Модуль 2. Формування первинних навичок вокального дихання, дикції та артикуляції</p>	<p>Чистота інтонування.</p> <p>Координація між слухом та звучанням голосу.</p> <p>Організоване співацьке дихання.</p> <p>Дикція та артикуляція у вокальних творах.</p>	35	<p>Відтворює точно мелодичну лінію вокальних вправ та творів.</p> <p>Відтворює точно голосом звуки, які сприймає на слух. Самостійно контролює та своєчасно виправляє неправильне відтворення мелодії.</p> <p>Застосовує під час співу основні етапи вокального дихання (вдих, затримка, видих). Виконує усі дихальні рухи, не піднімаючи плечей, відчуваючи, як розширюється нижня частина грудної клітини і як скорочуються м'язи червонного преса.</p> <p>Промовляє чітко та активно всі приголосні звуки, максимально проспівує голосні. Слідкує за рівністю звучання голосних для збереження єдиної манери відтворення мелодії.</p>
Всього годин у навчальному році:			70

Під час підсумкового річного контролю: виконує напам'ять 2 нескладні різнохарактерні вокальні твори зарубіжних або українських композиторів (за вибором викладача).

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

- дотримується правил охорони голосу та його гігієни;
- володіє якісним вокальним звуковеденням та вірною вокальною позицією;
- користується початковими навичками вокального дихання;
- відтворює інтонаційно точно мелодію та її ритмічний малюнок;
- демонструє чітку дикцію та артикуляцію.

Другий рік навчання. Завдання: удосконалення якості вірного звукоутворення в зручному регістрі та продовження роботи над розвитком правильного вокального дихання; набуття навичок точної інтонації,

координації слуху та голосу під час співу; вирівнювання звучання голосних та чітка вимова приголосних звуків; розвиток здатності емоційно виконувати твори; вивчення засобів музичної виразності; робота над легкістю та рухливістю голосу; уміння відтворювати динамічні відтінки, ритмічні рисунки, штрихи, зазначені в нотному тексті; застосування засобів музичної та емоційної виразності для розкриття художнього образу твору; формування уміння організувати підготовку до публічного виступу.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 3. <i>Розвиток мелодичного та внутрішнього слуху</i>	Середній регістр діапазону голосу. Мелодичний слух. Емоційна палітра голосу. Засоби музичної виразності (лад, метроритм, штрихи, темп, динаміка). Рухливість голосу. Вокально-технічні вправи для розвитку голосу.	35	Демонструє вірне звукоутворення в зручному діапазоні на основі правильного вокального дихання. Інтонує чисто вправи та мелодичну лінію вокальних творів. Вміє передавати голосом різні емоції, котрі пов'язані з твором (весело, жалібно, сумно тощо). Застосовує динамічні відтінки під час виконання <i>crescendo</i> , <i>diminuendo</i> відповідно до художнього змісту твору. Демонструє ритмічну стабільність та рівність звучання голосу під час виконання вокального твору. Виконує штрихи <i>legato</i> , <i>staccato</i> зазначені в нотному тексті. Демонструє легкість та достатню гнучкість голосу (інтервали в межах квінти та дрібні тривалості) на доступному діапазоні. Виконує вправи в середньому регістрі голосу з дрібними тривалостями та стрибками на кварту чи квінту.
Модуль 4. <i>Вокальна техніка</i>	Спів вокалізів. Робота над фразуванням та інтонуванням.	35	Виконує нескладні вокалізи сольфеджіо. Застосовує плавні переходи між регістрами та показує рівність звучання голосу. Демонструє навички чистого та осмисленого інтонування вокального твору.

	<p>Звуковедення (<i>legato, non legato</i>) під час виконання мелодії голосом.</p> <p>Активізація артикуляційного апарату.</p> <p>Динамічна шкала голосу та відтворення різних емоцій.</p> <p>Художній образ музичного твору та його втілення засобами музичної виразності.</p> <p>Підготовка до публічного концертного виступу.</p>	<p>Використовує штрихи <i>legato, non legato</i>.</p> <p>Веде мелодію, досягає плавності звучання голосу.</p> <p>Демонструє чітку вимову літературного тексту на всьому діапазоні звучання голосу.</p> <p>Уміє передати емоції голосом, використовуючи динамічну шкалу.</p> <p>Відтворює художній образ твору, застосовуючи опановані засоби музичної виразності.</p> <p>Демонструє цілісне та виразне виконання мелодичної лінії, відчуття кульмінації твору.</p> <p>Контролює свій емоційний стан під час виступу. Вміє об'єктивно оцінити та проаналізувати свій виступ.</p> <p>Розуміє важливість слухового самоконтролю та стабільності занять під час підготовки до публічного виступу.</p>
Всього годин у навчальному році:	70	

Під час підсумкового річного контролю: виконує напам'ять 2 різнохарактерні вокальні твори (за вибором викладача), один з яких українською мовою.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

- користується правильним вокальним диханням та демонструє яскраве звучання голосу в зручному діапазоні;
- виконує вокальні твори емоційно та виразно, використовуючи опановані динамічні відтінки та динамічну шкалу голосу;
- демонструє легкість звучання голосу та його рухливість;
- застосовує опановані засоби музичної виразності для розкриття художнього змісту твору;
- здатен контролювати себе під час виступу та демонструє сконцентрованість та достатню психологічну урівноваженість.

Третій рік навчання. Завдання: розширення діапазону голосу, удосконалення якості верхніх нот; розвиток вокального дихання; робота над основними видами вокалізації *legato, staccato, non legato*; уміння самостійно

аналізувати музичний текст; розкриття художнього образу у вокальних творах та вміння втілити його на сцені; розвиток вокальної кантилені; удосконалення навичок володіння агогічними засобами; виховання сценічної витримки та вміння володіти власними емоціями.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<p>Модуль 5. <i>Діапазон співацького голосу</i></p>	<p>Динамічні можливості голосу.</p> <p>Розширення діапазону голосу.</p> <p>Верхній регістр.</p> <p>Розподіл дихання під час виконання вокального твору, рівність звучання голосу, чіткість дикції та артикуляції.</p> <p>Виконавський аналіз музичного твору.</p> <p>Виразність виконання вокальних творів.</p>	<p>35</p>	<p>Вміє варіювати градацією звука без форсування та напруження голосу.</p> <p>Виконує вокальні вправи та твори з більш широким діапазоном вокальної лінії, зберігаючи рівність звучання та тембрального забарвлення голосу.</p> <p>Проспіває вільно, без напруження верхні ноти у вокальних творах у будь-якій динаміці та темпі.</p> <p>Володіє співацьким диханням. Виконує вокальні твори, поєднуючи чітку дикцію, правильне співацьке дихання, виразність слова та чистоту інтонації. Досягає належної рівності звучання голосу.</p> <p>Аналізує музичний текст (форма твору, темпові особливості) для досягнення більш усвідомленого виконання.</p> <p>Вміє емоційно втілити задум композитора у вокальному творі (жести, міміка відповідають художній драматургії).</p>
<p>Модуль 6. <i>Види вокалізації</i></p>	<p>Нижній регістр.</p> <p>Основні види вокалізації.</p> <p>Вокальна кантилена.</p> <p>Темп, динаміка,</p>	<p>35</p>	<p>Під час інтонування звуків нижньої частини свого діапазону, не змінює вокальну позицію.</p> <p>Знає відмінності прийомів вокалізації – <i>legato, staccato, non legato</i>.</p> <p>Під час роботи над вправами демонструє володіння різними видами вокалізації.</p> <p>Будує цілісні фрази з використанням кантиленного звучання.</p> <p>Зберігає чітку дикцію при збереженні кантилені.</p> <p>Розуміє змістовність твору та</p>

	<p>агогіка як засоби музичної виразності у створенні художнього образу музичного твору.</p> <p>Інтонаційна виразність та активний слуховий контроль.</p> <p>Характер окремих фраз, речень, співвідношення між ними.</p> <p>Поєднання вокальної партії та музичного супроводу у створенні цілісного художнього образу.</p>		<p>реалізує музичні образи за допомогою темпу, динаміки, агогіки.</p> <p>Відчуває розгортання музичного твору в часі.</p> <p>Відтворює музичний текст (фрази, речення, співвідношення між ними), передає збалансованість динамічних відтінків, виразне фразування, відчуття темпової єдності</p> <p>Створює завершений художній образ завдяки взаємодії з музичним супроводом.</p>
Всього годин у навчальному році:			70

Завдання підсумкового контролю: виконує напам'ять 2 різнохарактерні вокальні твори (за вибором викладача), один з яких українською мовою.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

- демонструє володіння кантиленим звучанням голосу без напруження та форсування у більш широкому діапазоні;
- застосовує свідоме використання вокального дихання та координації слуху і голосу;
- втілює емоційно-образний зміст вокального твору, демонструючи осмислення поетичного тексту;
- виконує твір цілісно, гармонійно поєднуючи вокальну партію з музичним супроводом;
- відтворює мелодію інтонаційно точно, використовуючи динамічні відтінки;
- будує цілісні фрази та влучно користується відчуттям темпоритму.

Четвертий рік навчання. Завдання: опрацювання легкості та м'якості звучання верхніх нот; опанування головним резонатором та позицією «напівзівка»; здатність до самоаналізу; досягнення гнучкості звуко-висотного інтонування під час виконання вокально-технічних вправ; вирівнювання вокальних регістрів; згладжування перехідних нот у діапазоні; уміння користуватись вокальним диханням на довгі фрази, точно розподіляючи

дихання; розвиток рухливості, кантилени та гнучкості голосу; створення цілісного художнього образу творів.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<p>Модуль 7. <i>Резонатори в співі</i></p>	<p>Застосування головних резонаторів.</p> <p>Легкість звучання верхніх нот.</p> <p>Відсутність фізіологічних зажимів, здатність вільно рухатися під час співу. Вправи для тренування дихання та опори під час руху.</p> <p>Методика організації самостійної роботи під час виконання технічних завдань.</p> <p>Подолання технічних перешкод, робота над прийомами звуковидобування.</p>	<p>35</p>	<p>Демонструє природне звучання голосу, його легкість та гнучкість.</p> <p>Демонструє навички плавного звуковедення у верхньому регістрі; верхні ноти бере м'яко, не форсує звучання.</p> <p>Виконує прості фізичні рухи під час співу. Вільно тримається та рухається на сцені.</p> <p>Вміє проаналізувати складнощі, що виникають під час виконання та віднайти шляхи її вирішення.</p> <p>Досягає гнучкого звуковисотного інтонування у виконанні вокально-технічних вправ (проспівування ладів, інтервалів, арпеджіо, окремих інтонаційних зворотів).</p>
<p>Модуль 8. <i>Технічні можливості голосу</i></p>	<p>Удосконалення вокального дихання.</p> <p>Перехідні звуки у діапазоні голосу. Вирівнювання голосових регістрів.</p> <p>Гнучкість та рухливість голосу, основи колоратури.</p>	<p>35</p>	<p>Демонструє можливості співу довгих фраз на затриманому диханні.</p> <p>Користується характерним вдихом, відповідно до виду вокалізації у вокальних творах та свідомо розподіляє раціональний вокальний видих.</p> <p>Виявляє культуру звуковидобування між регістрами на основі активного слухового контролю.</p> <p>Демонструє рівне тембральне забарвлення голосу по всьому діапазону та згладжене звучання перехідних нот</p> <p>Інтонує всі інтервали у висхідному та нисхідному русі, зберігаючи однакову позицію.</p>

	<p>Художньо-образний зміст у творі віртуозного або кантиленного характеру та його втілення засобами музичного мистецтва.</p> <p>Кантилена та гнучке звуковисотне інтонування у вокальних творах.</p> <p>Сполучення різних засобів виконавської техніки, тематичного розроблення музичного матеріалу, різнорідності фактурних виконавсько-технічних завдань.</p> <p>Драматургія та створення цілісного художнього образу вокального твору.</p>	<p>Проспівує невеликі фрази з дрібними тривалостями зберігаючи точність та «інструментальність звучання голосу».</p> <p>Досягає відповідної техніки виконання твору віртуозного або кантиленного характеру з використанням різноманітного звуковидобування, тембрового забарвлення, динаміки, артикуляції, агогіки.</p> <p>Демонструє навички плавного <i>legato</i> та вільного звучання голосу під час фразування. Володіє прийомами вирівнювання регістрового звучання.</p> <p>Відпрацьовує динамічну гнучкість (<i>pp, ff, sf, sup.p</i>) та рухливості голосу (спів гам та <i>arpeggio</i> висхідного та низхідного напрямку на одному диханні).</p> <p>Вміє передавати художнє наповнення, образність вокального твору. Демонструє заглиблення в художній зміст.</p>
<p>Всього годин у навчальному році:</p>	<p>70</p>	

Завдання підсумкового контролю: виконує напам'ять 2 різнохарактерні вокальні твори (за вибором викладача), один з яких обов'язково сучасного композитора.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

- застосовує усвідомлено головні резонатори;
- знає, як підготувати голосовий апарат до взяття верхніх нот;
- демонструє відсутність фізіологічних зажимів;
- застосовує набуті теоретичні та практичні навички у відтворенні кантилени;
- веде мелодичну лінію, зберігаючи рівність тембрального звучання голосу між регістрами та згладжені перехідні ноти;
- демонструє гнучкість та рухливість голосу;
- передає художньо-образний зміст твору, використовуючи надбані технічні навички, динамічну гнучкість, плавність звуковедіння.

П'ятий рік навчання. Завдання: робота над здатністю розуміти задум автора твору; розуміння необхідності музикальної свободи в темпоритмах; володіння яскравим звучанням та спів з подачею звуку в зал; робота над технічно-штриховими прийомами та розширенням динамічних контрастів; удосконалення інтонаційної точності; контроль вокального дихання та балансу між грудним та головним резонуванням; володіння основами нюансування; робота над образом у єдності з концертмейстером; розкриття індивідуальності та психофізичної свободи; розвиток навичок акторської майстерності під час виконання вокальних творів.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 9. Засоби вокально-виконавської виразності	<p>Уважність до вказівок композитора в нотному тексті.</p> <p>Метроритм і темпова свобода.</p> <p>Тембр та яскравість звучання голосу.</p> <p>Гнучкість та рухливість звучання голосу.</p> <p>Удосконалення вивчених технічних та штрихових прийомів, розширення динамічних контрастів.</p> <p>Вокально-мелодійне фразування.</p> <p>Відтворення художнього образу вокального твору та відображення його емоційного змісту.</p>	<p>35</p>	<p>Відтворює ритмічні малюнки у вокальних творах, всі агогічні вказівки в нотному тексті.</p> <p>Володіє темповою свободою під час співу задля розкриття характеру вокального твору</p> <p>Розкриває природне яскраве забарвлення голосу, уникає «глибокого», глухого звучання. Тримає подачу звуку в зал.</p> <p>Вміє співати лінійно, тримає точну вокальну позицію, уникаючи широкого та сиплого звучання голосу.</p> <p>Застосовує технічні, штрихові прийоми та динамічні градації у вправах та вокалізах.</p> <p>Поєднує можливості вокального дихання, артикуляції та виразності фразування.</p> <p>Сприймає та відтворює зміст твору емоційно, цілісно та свідомо.</p>

	<p>Розвиток слухового самоконтролю, контролю за інтонаційною точністю виконання та за емоційним станом у процесі співу.</p> <p>Втілення сценічного образу та артистизм.</p>		<p>Досягає художньої свободи, технічної точності та невимушеності у виконанні творів. Створює емоційний настрій та художній образ в змісті музичного твору. Приділяє увагу вокально-слуховому контролю під час співу.</p> <p>Проявляє творчу фантазію виконавського втілення сценічного образу. Демонструє артистизм, виконавську культуру та сценічну витримку.</p>
<p>Модуль 10. Сценічна культура</p>	<p>Дихальна та грудна опора в поєднанні з високою співацькою позицією.</p> <p>Віртуозні можливості вокальної техніки.</p> <p>Детальне та глибоке розкриття образу. Музична драматургія вокального твору.</p> <p>Вокальне нюансування в створенні музичного образу.</p> <p>Єдність створення образу та відчуття партнера-концертмейстера, який виконує музичний супровід.</p> <p>Харизматичність, невимушеність та психофізична свобода у втіленні художнього образу</p>	35	<p>Керує вокально-дихальним процесом. Тримає високу співацьку позицію звучання, зберігаючи дихальну опору. Контролює баланс між грудним та головним резонуванням.</p> <p>Підпорядковує набуті технічні навички наміру виконавця. Вільно виконує твори рухливого характеру.</p> <p>Демонструє глибоке розуміння змісту вокальних творів. Розкриває драматургію пісні, створює виразні та цілісні музичні образи.</p> <p>Володіє виразним вокальним звуком, тонкощами звуковедення, плавними переходами нюансування та різноманітням динаміки звучання голосу. Збалансовано втілює динамічні відтінки.</p> <p>Тримає баланс сольного звучання, гармонійно влітаючи голос у музичний супровід, відчуває єдність музичних намірів з концертмейстером у створенні музикального образу, вчасно підхоплює вокальну лінію, створюючи безперервне розкриття музичної картини твору.</p> <p>Застосовує невербальні засоби під час втілення художнього образу на сцені відповідно задуму автора.</p> <p>Вміє дотримуватися належного</p>

	на сцені.		режиму перед концертним виступом. Тренує хвилювання, відчуває радість творчості, отримує задоволення від публічного виступу. Володіє артистичною свободою та вмінням демонструвати виконавські емоції відповідно до художнього образу та авторського задуму музичного твору. Дотримується сценічної культури в поведінці та зовнішньому вигляді.
Всього годин у навчальному році:		70	

Завдання підсумкового контролю: виконує напам'ять 2 різнохарактерні вокальні твори (за вибором викладача), один з яких українською мовою.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

- демонструє артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність;
- виконує твори яскраво, цілісно, свідомо користуючись темповою свободою для розкриття характеру твору;
- має вільний від затискання артикуляційний апарат, чітку дикцію, зібране звучання голосу;
- тримає високу співацьку позицію та керує дихальним процесом, володіє опорою голосу;
- розкриває драматургію вокального твору, демонструє глибоке розуміння художнього змісту;
- демонструє відчуття партнера-концертмейстера;
- відтворює динамічні відтінки та демонструє тонкощі нюансування;
- володіє артистичною свободою, дотримується сценічної культури.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аникеева З. И., Аникеев Ф. М. Как развить певческий голос : учеб. пособие. Кишинев : Штиинца, 1981. 124 с.
2. Антонюк В. Г. У колі традицій українського вокального мистецтва: Фемій Мустафаєв. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ, 2000. № 3. С. 124–128.
3. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія : 2-ге видання. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
4. Антонюк В. Г. Тезаурусність вокально-педагогічного мовлення. *Рідна школа*. 1999. № 11. С. 49–51.
5. Бень Г. Л. Методика вокального виховання майбутнього актора драматичного театру : наук.-метод. зб. Львів : Видавничий центр Львівського нац.ун-ту ім. Івана Франка, 2016. 200 с.
6. Був собі журавель [Ноти] : українські жартівливі пісні, небилиці, скоромовки та лічилки / за ред. С. І. Зажитько, худож. оформ. А. М. Паливоди. Київ : Музична Україна, 1993. 32 с.

7. Виардо П. Упражнения для женского голоса : учебное пособие. Санкт-Петербург : Лань, Планета музыки, 2013. 144 с.
8. Вопросы вокальной педагогики: сб. ст. / ред. А. С. Яковлева. Вып. 7. Москва : Музыка, 1984. 214 с.
9. Вотріна В. В. Мистецтво співу і вокальна методика М. Е. Донець-Тессейр. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2001. 272 с.
10. Гавриленко Л. М. К проблеме мутационного периода. *Педагогічні основи навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти України*. Харків : Стиль-видат, 2004. С. 238–248.
11. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва: монографія. Київ : НМАУ, 1997. 320 с.
12. Дорошенко В. Сольний спів як засіб виховання студента-актора: навч. метод. посіб. Харків : Колегіум, 2010. 152 с.
13. Далецкий О. В. Школа пения из опыта педагога: учеб. пособие. Москва : Современная музыка, 2011. 155 с.
14. Дейрие Б., Лемери Д., Сэдлер М. История музыки в картинках. Москва : Классика-XXI, 2005. 144 с.
15. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики. Москва : Музыка, 1968. 674 с.
16. Дмитриев Л. Б. Солисты театра Ла Скала о вокальном искусстве. Диалоги о технике пения. Москва : Академический проект, 2002. 188 с.
17. Егоричева М. І. Вправи для розвитку вокальної техніки: метод. посібник. Київ : Музична Україна, 1980. 112 с.
18. Емельянов В. В. Развитие голоса. Координация и тренинг : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Лань, 2002. 189 с.
19. Зеленецька І. О. Робота з нечисто інтонуючими учнями на уроках музики. *Мистецтво та освіта*. 2002. № 1. С. 27–38.
20. Зеленецька І. О. Співають діти. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2003. 179 с.
21. Иванов В. Ф. Співацька освіта в Україні у 18 ст. Київ : Музична Україна, 1997. 289 с.
22. Колесса Ф. М. Шкільний співаник : збірка пісень. Київ : Музична Україна, 1993. 217 с.
23. Колодуб И. С. О народно-песенных традициях украинской вокальной школы: учеб. пособие. Київ : Музична Україна, 1984. 48 с.
24. Комісаров О. В. Початкове навчання співу на фонетичній основі української мови: учбов. посібник. Київ : ІСДО, 1995. 88 с.
25. Косяк Л. І. Інноваційні методи формування вокальної культури майбутнього вчителя музики. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг : КДПУ, 2005. Вип. 11. С. 75–81.
26. Кавун В. М. Виховання молодого вокаліста. Сольний спів. Спів на еластичному диханні: навч. посіб. з нотами, вокально-педагогічний репертуар. Вінниця : Нова книга, 2017. 352 с.
27. Люш Д. В. Розвиток і охорона співацького голосу: учбов. посібн. Київ : Муз. Україна, 1988. 138 с.

28. Манжос Л. А. Методика постановки детского голоса. Донецк : [б. и.] 1996. 74 с.
29. Маруфенко О. В. Вокальне виховання учнів початкових мистецьких навчальних закладів. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. праць*. Київ : Центр КНЛУ, 2008. Вип. 35. С. 112–114.
30. Маруфенко О. В. Методичні аспекти формування вокально-слухових навичок у школярів. *Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. праць Південноукр. державн. педагог. ун-т ім. К. Д. Ушинського*. Одеса : ТДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2007. Ч. 2. С. 94–100.
31. Мозговий М. П. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні : дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.01 / Київський національний ун-т культури і мистецтв. Київ, 2007. 175 с.
32. Максименко Т. Д. Інтонація – основа музики. *Мистецтво та освіта*. 2004. № 2. С. 23–25.
33. Малышева Н. М. О пении: Методическое пособие из опыта работы с певцами. Москва : Советский композитор, 1988. 137 с.
34. Маруфенко О. В. Особливості вокальної підготовки в системі мистецько-педагогічної освіти : Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми : Сум ДПУ, 2010. С. 175–180.
35. Менабени А. Г. Методика обучения сольному пению: учеб. пособ. Москва : Просвещение, 1987. 93 с.
36. Микиша М. Б. Практичні основи вокального мистецтва. Київ : Музична Україна, 1985. 128 с.
37. Милькович Е. А. Систематизированный вокально-педагогический репертуар: учеб. пособ. Москва : Музыка, 2005. 120 с.
38. Морозов В. П. Искусство резонансного пения (об основных принципах развития резонансного пения у детей). *Музыка в школе*. 2003. № 3. С. 22–25.
39. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навч. посібник. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с.
40. Пекерская Е. М. Вокальный букварь: учебн. пособ. Москва : Просвещение. 1996. 91 с.
41. Петрусенко О. А. Спогади. Листи. Матеріали. Київ : Музична Україна, 1980. 728 с.
42. Печенюк М. А. Дзвінки голоси: пісенний матеріал (8-ий клас) для шкіл різного типу навчання; навч.-метод. посіб. Тернопіль : СМП «Астон», 2002. 164 с.
43. Плужников К. Механика пения. Принципы постановки голоса : учеб. пособие. Санкт-Петербург : Композитор, 2004. 87 с.
44. Пляченко Т. М. Методика викладання вокалу: навч.-метод. посібник для студентів музичних факультетів. Кіровоград : КДПУ, 2005. 80 с.
45. Полякова Т. Н. Развитие гуманитарной культуры учащихся средствами театра: монографія. Москва : ПЭР СЭ, 2006. 208 с.
46. Романова Л. В. Школа эстрадного вокала: учеб. пособие. Санкт-Петербург : Лань, 2007. 40 с.
47. Рябуха Т. М. Витоки та інтонаційні складові української пісенної естради: дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 / Харківський національний

університет мистецтв ім. І. Котляревського. Харків, 2017. 203 с.

48. Основи викладання мистецьких дисциплін: навч. посіб. / за ред. О. П. Рудницької. Київ : АТЗТ Експрес-об'ява, 1998. 183 с.

49. Станиславский К. С. Актерский тренинг. Работа актера над собой в творческом процессе переживания: дневник ученика. Санкт-Петербург : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2009. 478 с.

50. Стахевич А. Г. Вокальное искусство Западной Европы: творчество, исполнительность, педагогика: исследование. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1997. 272 с.

51. Стулова Г. П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению: учеб. пособ. Москва : Прометей, 1992. 118 с.

52. Стулова Г. П. О формировании творческих способностей учащихся. *Наука и школа*, 2015. № 4. С. 95–100.

53. Силантьева И. Путь к интонации. Психология вокально-сценического перевоплощения. Москва : Товарищество научных изданий КМК, 2009. 644 с.

54. Трусова И. Б. Работа над развитием певческих навыков при подготовке актёров музыкального театра. Омск : ОГУ, 2013. 52 с.

55. Чаплин В. Л. Физиологические основы формирования певческого голоса в аспекте регистровой приспособляемости : учеб. пособ. Москва : Информ Бюро, 2009. 179 с.

56. Чехов М. О технике актёра. Москва : Аст, 1986. 288 с.

57. Чурикова-Кушнір О. Д. Виховання вокально-інтонаційної культури молодших школярів у процесі роботи над музичним образом: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2002. 20 с.

58. Юрко О. О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. 138 с.

59. Юссон Р. Певческий голос. Исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса: учеб. пособ. Москва : Музыка, 1974. 262 с.

60. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу: навч.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 158 с.

61. Юшманов В. И. Вокальная техника и её парадоксы. Санкт-Петербург : Деан, 2002. 128 с.

62. Яковлева А. С. Искусство пения: Исследовательские очерки. Материалы. Статьи. Москва : Информ Бюро, 2007. 476 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів
Початковий	1 – 3	Демонструє значні текстові втрати під час виступу, матеріал незасвоєний. Не оволодів елементарними основами постановки голосу, не тримає співацьку поставу, не має навичок володіння співацьким диханням. Нездатний відтворити програму на належному рівні. Голос звучить нерівно, відсутня вірна вокальна позиція, інтонація дуже погана. Має млявість або затискання артикуляційного апарату. Демонструє нестійкий психологічний стан на сцені, низький рівень культури виконання. Має слабкий слуховий контроль над якістю звуку.
Середній	4 – 6	Недостатньо володіє прийомами звуковидобування. Не дотримується фразування та демонструє неточність динаміки і штрихів, темпоритмічну неорганізованість. Має труднощі у володінні вокальним диханням, у голосі відсутня польотність звуку. Виконання програми малоемоційне та маловиразне. Присутня динамічна одноманітність та монотонність звучання. Прочитання авторського нотного тексту формальне, без образного осмислення музики. Присутня нестабільність під час виконання програми. Демонструє середній рівень культури виконання. Контроль над якістю звуку епізодичний.
Достатній	7 – 9	Демонструє стабільне володіння голосовим апаратом та основними прийомами звуковедення, нюансами, у певній мірі володіє кантиленою. У виконанні є незначні похибки стилістичного характеру та у важких місцях виконуваного твору – технічні, інтонаційні неточності. Спостерігається недостатньо осмислена та недостатньо переконлива трактовка художнього образу, але демонструється зацікавленість програмою, що виконує. Слуховий контроль над якістю звуку достатній.
Високий	10 – 12	Володіє основними прийомами звуковедення. Демонструє високу якість звучання, точне прочитання нотного тексту, розкриття художнього образу твору, виразне, яскраве, артистичне виконання, вміє гнучко поєднувати засоби музичної виразності з поетичним та музичним змістом. Вміє самостійно інтерпретувати виконуваний твір. Демонструє вільне володіння вокальним апаратом, кантиленою, високий рівень культури виконання. Програма виконана переконливо та закінчено за формою. Демонструє високий слуховий контроль над якістю звуку.